

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעשי הצדיקים ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אור

לעצמך

הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה זי"ע
יומא דהילולא:
ט"ו תשרי תרנ"ה

והמורם מעם.

ביטוי מיוחד במינו המפליג ברום מעלת האברך הצעיר, שחרף גילו הצעיר נתפס בעיני כל כאיש אלקים ודמות מופת. נשמע מפי הרה"ק ר' ישראל בעל 'אהבת ישראל' מו"צ, שהתבטא ואמר: 'הרבי ר' מרדכי'להינו למעלה מן הזמן ולמעלה מן השכל'.

כי מרדכי היהודי גדול ליהודים

עם התעלות אביו הרבי ר' ישכר בערצי לשיבה של מעלה, והוא עודנו נער צעיר ועול ימים, נתנו בו רבים מבני העדה את עיניהם בידועם כי ראוי הינו ביותר לשאת בעול הנהגת העדה. ואכן, תיכף לאחר נישואיו נטל על שכמו את התפקיד הרם ושימש בו במסירות כאב רחום ורועה נאמן לעדתו. בתחילה שימש רבנו כאדמו"ר בנדבורנה, אך מפני כבוד אחיו הגדול הרה"ק ר' אהרן לייב ששימש אף הוא כאדמו"ר לאחר פטירת אביו, נדד רבנו להונגריה ושם קבע את מושבו לפרקים בערי הונגריה השונות, ביניהן חוסט, ביישטינא ועוד. ביתו הפך מוקד משיכה לרבות אלפי ישראל שנהרו אליו בהמוניהם, אם כדי להרוות צימאונם מבראו הזכה ולהתבשר לאור תורתו, ואם כדי להזכיר עצמם לפניו ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים.

בסוד קדושים ושרפי מעלה

הנהגות לא שגרתיות היו לרבנו, הליכות טמירות בהן אין לאדם מן השורה כל השגה, אולם כבר העידו גדולי דורו כי כל מעשיו בכוונת מכוון והינם פועלים גדולות ונצורות בכל העולמות. כך למשל את תפילת שחרית היה מתפלל בשעה מאוחרת למדי, והיא היתה נמשכת במשך שעות ארוכות עד שלעתים סיים את תפילתו זמן רב אחר ששקעה החמה. זאת ועוד, קודם התפילה וכך גם לפני קיום כל מצוה, נוהג היה רבנו להדליק מאה ושישים נרות. בגודל קדושתו הנוראה לא היה מסוגל לסבול את הווי החולין והאוויר המסואב של העולם שבחוץ, ומשום כך היה מסתגר בביתו במשך כל ימות השבוע, כשהחלונות כולם מוגפים, באומרו שאילו לא כן לא יוכל לסבול זאת. רק בערב שבת קודש, אחר חצות היום, היה ניאות לנסוע אל מחוץ לעיר, בצינו כי בשעות קדושות אלה מודרך מעט אוויר העולם ויש בכוחו לסבול זאת. הנהגה נוספת כמותה כמעט ולא נראה אצל גדולי ישראל אחרים, היתה בכך שהיה מדבר על עצמו בגוף שלישי, כגון 'מרדכי'לה אמר'; 'מרדכי'לה חושב' וכן הלאה, ובסוד קדושים מי יעמוד. בשנת תרנ"ה, ביום טוב ראשון של סוכות, נתבקשה נשמתו הטהורה לשיבה של מעלה ושבה לכור מחצבתה כשהיא זכה וברה, והפליאו צדיקים את העובדה שדווקא רבנו - אשה התייחד ביותר בהידור מצות סוכה וארבעת המינים, נסתלק ביום טוב ראשון של סוכות, עד שהמליצו על כך כי הקב"ה קיים בעצמו כביכול מצות 'ולקחתם לכם', בכך שלקח אליו את האתרוג המהודר ביותר, הלא הוא רבנו. על ציונו הקדוש בבישיטנא שבהונגריה הוקם אהל לרווחת המתפללים, הנהרים להזכיר עצמם במקום בו נטמן איש האלקים וכידוע שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. באופן מיוחד ניכרת העלייה לציונו הקדוש דווקא בתשעת הימים, בין ראש חודש מנחם אב לתשעה באב, עליהם המליץ רבנו באופן מיוחד והבטיח בעצמו ישועה לעולמים על קברו בימים אלה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

תופעת שמות משפחה, כחובה חוקית שהוחלה במדינות רבות במאות השנים האחרונות, היתה ועודנה מרתקת ומעוררת סקרנות, ויש בנותן טעם לעמוד עליה. על אחת כמה וכמה כאשר שם המשפחה מורה על דבר-מה נאצל, מרומם, נשגב וגבוה מעל גבוה, כדוגמת משפחת לייפער עליה נמנו אדמו"רי בית נדבורנה לדורותיהם [למעט צאצאי הרה"ק ר' מאיר מקרעטשניף אשר שינה את שם משפחתו בצוק העתים לרוזנבוים]. תרגום מילולי מדויק של המילה 'לייפער', או בהגייתה השפתית הנפוצה יותר: 'לויפער', הינו 'רץ' [כתואר, ולא כתיאור פעולה]. סביב קביעת שם משפחה זה נפוצה מסורת חסידית ותיקה, אשר בה כשלעצמה יש להעיד אודות דמות המופת אודותיה נסוב הפרק הנוכחי. היה זה כאשר הופיעו ובאו נציגי השלטונות אצל הרה"ק ר' מרדכי מנדבורנה, תובעים ממנו לקבוע לעצמו שם משפחה כדרישת החוק. הרה"ק ר' מרדכי כמה רגעים ואמר: 'מיר לויפן דאך כסדר אין הימל', קרי: הלא אנו רצים כסדר לעשות רצון אבינו שבשמים... על שם 'ריצה' תכופה זו לעשות רצון קונו, נקבע ונשתרש שמו: לייפער.

אישי יהודי ושמו מרדכי

בבית רם היחס והתהילה, בית הרה"ק ר' ישכר בער מנדבורנה נינו של הרה"ק ר' מאיר הגדול מפרמישלאן, תלמיד חבר למרן הבעל שם טוב הקדוש, זרח ביום י"ט אייר תקפ"ד אורו של הרך הנולד העתיד להרעיש את העולם בקדושתו ולהאיר עיני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וייקרא שמו בישראל: מרדכי. שמו, אשר נקבע על ידי דודו-זקנו הקדוש הרה"ק ר' מאיר'ל מפרמישלאן ששימש כסנדק בבריתו, ניתן לו על שם רבו של ר' מאיר'ל - הרה"ק ר' מרדכי מקרעטשניף. אולם מלבד זאת התבטא דודו הגדול כי שורש נשמנו מנשמת מרדכי היהודי, וכך גם היה מכתבו בכל הזדמנות: 'מרדכי היהודי'. אף שגודל והתחנך בבית שכל כולו קדושה ועבודת הבורא, והגם שאבותיו ואבות אבותיו היו ממזקי ארץ וקדושי עליון ששם יצא להם זה מכבר, בלט הילד בפני עצמו כשכל רואיו הצביעו ואמרו: הנה, זרע ברך ה'. כבר בהיותו פעוט ניכר היה כי שונה הוא מבני גילו בהשגותיו, בתחומי הענין בהם עסק, בתפילותיו בהשתפכות הנפש וכבן המתחטא לפני אביו ובאהבת וחשקת התורה שיקדה בו, כמו גם התמדתו הנפלאה, היקף ידיעותיו המבהיל ועמקותו כשל אחד הגאונים. עד כדי כך הגיעו פני הדברים, שבהיכנסו לעול מצוות עלה לתורה בבית מדרשו של הרה"ק ר' מאיר'ל מפרמישלאן, ואילו הוא שעמד זה מכבר על טיבו של נער החמד וידע כי הינו זרע ברך ה', קרא לו לעלייה המכובדת ביותר הלא היא עליית 'שישי', כשהוא מכתבו כאחד הגדולים: 'יעמוד מורנו הרב רבי מרדכי'.

משכמו ומעלה מכל העם

בהגיעו לפרקו נשא רבנו את בתו החסודה של הגאון ר' שמואל שמעלקא טויבש רבה של יאסי, וכבר בהיותו אברך צעיר הצביעו עליו גדולי דורו ואף אלה שהיו מבוגרים ממנו בשנים רבות, החוו כלפיו בהתפעלות וקראו אחריו פה אחד 'מקודש מקודש'. מנהיגי החסידות כדוגמת הרה"ק ר' חיים מצאנז והרה"ק ר' ישראל מרוזין בדורו התייחסו אליו בכבוד מופלג וביראת כבוד של ממש, וכך גם גדולי התורה וההוראה בדורו, כמו למשל הגאון ר' אברהם יהודה שוורץ בעל שו"ת 'קול אריה', שנודע כאחד מגדולי הפוסקים בדורו, נוהג היה בגחלתו של האברך הקדוש

בסוכות תשבו

מנהג קודש היה לו לרבנו, לבנות מדי שנה לא פחות משלוש סוכות, זו לפנים מזו. בעוד הוא היה מסתופף בצל הסוכה הפנימית יותר ובה היה מקיים את מצות החג, שתי הסוכות האחרות נועדו עבור הרבנית ובני משפחת הרבי, כמו גם עבור האורחים הרבים שגדשו את מעונו דרך קבע, ובפרט בחג הסוכות. בדרך צחות הסביר את מנהגו זה, על פי הנאמר:

מן הסוכה במשך כל ימי החג, מבואו ועד צאתו, כשאף את התפילות התפלל בסוכה וכך גם ערך את שלחנו הטהור בתוכה. גדולה ונשגבה במיוחד היתה עבודת קדשו בתפילות המיוחדות לחג, ובפרט בעת ההנענעים בהושענות, וידעו הכל כי שעת רחמים ורצון מעל ומעבר לגדר הרגיל היא, כאשר רבנו אחוז שרעפים וכל כולו בלהט אש שלהבת, לפעול ישועות עבור הכלל והפרט ולזכות לכל מילי דמיטב.

"בסכת תשבו שבעת ימים כל האנחך ב'ישראל ישבו בסכת: למען ידעו ד'תיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג מב-מג), הנה ראינו כי התורה הקדושה מצוה שלש פעמים בזו אחר זו לקיים מצות סוכה... חביבות יתירה היתה לו למצוה יקרה זו, ואם אמרו חכמינו ז"ל כי "כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי.... אוכל ושותה ומטייל בסוכה" (סוכה כח:), רבנו מצדו הגדיל לעשות וכלל לא יצא

דבר ידוע הוא, כי ככל שכח הקדושה מתחזק ועולה, כך מתעצם כנגדו כח הסטרא אחרא. כך גם אירע באחת השנים, כאשר עקב מחלה מדבקת שהתפשטה בבשטינא עיר מגורי רבנו וכחלק מהקפדה כללית על נקיון העיר ותנאי ההיגיינה במבואותיה, יצא צו תקין מטעם מושל העיר לפיו אין כלל לבנות סוכות, מחשש שמא הלכלוך הנגרם כתוצאה מבניית הסוכות יביא להתפשטות המחלה ביתר שאת.

עבור רבנו, היתה ההוראה כחבר הכורת שהונפה על עבודת קדשו. ככל שהוא ראה זאת, ציות לחוק החדש כלל לא היה בר ביצוע, וכדרכו בקודש בנה בהתלהבות את הסוכה תוך שהוא מתעלם באופן גורף מהתערותיהם של פקחי העירייה שביקשו להניע מכ.

דבר בניית הסוכה דווח על ידי הפקחים המקומיים לדרגים הגבוהים יותר, ואלה, לאחר שכשלו בעצמם בניסיונם להניא את רבנו מכך, העבירו את הדיווח המדובר גבוה יותר רבן שהשמועה הגיעה למושל העיר בעצמו. הלה, למותר לציין, לא ראה זאת בעין יפה, והוא שלח להתרות ברבנו כי יפרק את הסוכה לאתר.

‘מדרכיה בנה סוכה כדי שתעמוד’, לא התרשם רבנו מהון התקיף של נציגי השלטונות, **‘ולא כדי לפרקה’.** הסייוב הנחרץ דווח לראש העיר, ולאחר שזה האחרון זימן אליו את רבנו בבהילות ונתקל בסייוב מוחלט, עלתה חמתו ויצא קצפו והוא קם ויצא לרחוב של עיר, עושה את דרכו בכבודו ובעצמו אל רבנו. אם חשב המושל שעצם נוכחותו התקיפה, כמו גם צרור איומים שיש בכוחם להכניע את לבבם של עבריינים מושבעים, ירככו ולו במעט את עמדתו הנחרצת של רבנו, עד מהרה התבדה ונוכח לראות כי התנגדותו יצוקה כבדול ובלתי ניתנת לערעור.

‘מדרכיה בנה סוכה כדי שתעמוד’, הגיב רבנו בשלושה ובמחיצ יד אף קרוב פניו המאדימות של המושל ואימויו המרתיעים, **‘ולא במטרה להרוס אותה’.** אך בזאת לא הסתפק, אלא נענה בארשת חמורה: **‘עד לך, אדוני המושל, כי דודי-זקני היה הרב הקדוש ר’ מאיר’ל מפרימישלאן’!**

דבריו היו כחידה בעיני המושל, והוא נענה ברוגזה, ‘וכי נדמה לך שמעניין אותי לדעת מי היה דודיך? אחת היא לי אם הוא היה ראב"ן כזה או אחר, אין הדבר מענייני. עודני נחרץ בדרישתי כי תפרק לאתר את מבנה העץ’ החווה כלפי הסוכה, ‘ויפה שעה אחת קודם’.

‘אמת, אינך יודע מי היה דודי’, השיב רבנו באורך רוח, ‘אך היות ובאת עד אליי, הרי הנך אורח שלי, אי לכך מן הראוי כי תשב ותאזין למעשה שאספר באוזניך’.

בלית ברירה ובמשיכת כתפיים נרגזת נאלץ המושל להקשיב, אם מתוך סקרנות ואם בשל פניו התקיפות של הרבי שגרמו לו לציית לו, ברצונו או שלא. נתן אפוא מבט חסר סבלנות ברבנו והאזין למעשה הבא. כומר לפני שנים, בעל ממון ונכסים ואב לעשרה בנים יפי תואר, גבוהים כארו ובריא מראה. בחצר ביתו ניצב לו גן מלבלב, מעין פרדס פרטי, בו סדורים היו עצי פרי לרוב, צובעים את החלל בירוק עז ומנוקדים בפירות שרגניים לרוב, ‘צוריים הצללה טבעית לכל המבקש לפוש קמעה, לנוח מעמל היום בפנינת חמד מרהיבה. אולם על אף המראה המשובב של העצים המלבליים, רוח אחרת היתה עמו. הוא ביקש, בגחמה של רגע, להפוך את הבוסתן הנאה לגן פרחים ‘פהפיים’, ולשם כך העמיד כמה פועלים והורה להם לכרות חלק ניכר מהעצים.

ניגשו הפועלים במשנה מרץ לעבודה, הניפו גרזן והכו בגזעים הריכים, ועד מהרה שכבו זה לצד זה גדימי עץ כרותים, עדות אילמת לבוסתן שניצב לתפארת עד לא מכבר.

אך אבוי. רק סיימו הללו את מלאכתם, עוד הגינה ממתינה לזריעת הפרחים הצבעוניים למיניהם, ובבית הכומר תאניה ואניה. עשרת בניו, החסונים כארו ובריאם אולם, חלו לפתע במחלה עלומה, מייסרת וחשוכת מרפא ונפלו בזה אחר זה למשכבם האחרון, ממנו לא קמו עוד. והכומר מביט ועיניו כלות, מעיין דמעותיו ניגר ללא הפוגה ואין לאל לא לעשות מאומה כדי להציל את בניו המתיים בזה אחר זה.

חיהם של תשעה בניו כבר נגדעו, קופדו באבחה אחת מהירה, ורק בבוא תורו של צעיר בניו, נער זקונים שהתייסר מרות ושכב על ערש דווי, התעשת הכומר והבין כי עליו לחפש מוצא היכן שיד הרפואה קצרה מלהושיע.

‘קום סע לפרמישלאן’, המליץ לו ידיד, ‘שם יושב

יהודי קדוש שמדבריו לא נופל ארצה כחוט השערה. אם יברך האיש את ילדך, מובטח לך כי יקום מחוליו וישבו לאיתנו’.

הכומר, מיותר לציין, לא היה מחסידיו הנלהבים של רבנו **‘הרה"ק ר’ מאיר’ל מפרימישלאן**, ובכלל, אמונת חכמים זרה היתה לו, אך כב שגורה האמרה בפי בני אדם: ‘אם לא יועיל - לא יזיק’. מתוך ייאוש וחלדון מוחלט קם ועשה את דרכו לפרמישלאן, תולה יתבו במוצא האחרון - אותו יהודי עליו מעודו לא שמע, ואשר על פי השמועות ברכותיו אינן שבות ריקם וכל מילה שלו פועלת בשמי מרום.

בפרמישלאן קיבל את פניו יהודי הדור פנים, פניו מאירות, והזמין אותו בסון רך לשפוף את לבו לפניו. בשבר זול הותך שהוא ממר בבכי ללא הפוגה תיאר הכומר את אשר אירע לו, את תשעת בניו שקיפחו את חייהם במחלה קצרה וקטלנית, ביכה מרה את הבנים שהלכו לבלי שוב והתחנן לפני הצדיק שביכר את בנו הנותר, למען הותיר לו ולו שריד ממשפחתו.

‘גן נאה היה לך, מלא אילנות טובים ומלבליים, אותם בחרת לעקור’, פנה אליו הרבי, ואילו פני הכומר חזרו לנוכח רוח הקודש הגלויה, ‘וכבר נאמר כי’ האדם עץ השדה’. **היות ואתה גרעת את עציו של הקב"ה, גרע הוא את בניך’!**

נלפת הכומר בחרדה לנוכח הדברים, פנה אל הרבי בסון רועד: ‘אוי, מה עשיתי?! היש תקנה למעשיי? האם יש סיכוי ופתח הצלה לבני האחרון?’ ‘היות ובאת אליי’, זילף הרבי טללי נוחם על נפשו המעונה, ‘לא אשלך ריקם. מבטיחך אני כי בנך הצעיר יקום מחוליו וישבו לאיתנו, ועוד יתהלך בריא ושלם כאחד האדם’!

אך בקושי הצליח הכומר, והוא עודנו המום ונרעש לנוכח עיניו הצופיות של הרבי, לקוד לפניו בריאת כבוד ולהודות לו במילים חמות על דבריו והבטחתו, ולהיפרד ממנו לשלום, כשהוא ממר לשוב לביתו ולהתעדכן באשר אירע בהיעדרו. לשמחתו, אך שב הביתה והנה אצה אליו אשתו, ענייה וזרחות באושר והיא מדמוע לו בגיל על הטבה משמעותית במצב הנוע, שמרגע לרגע שב לאיתנו.

‘יודע הנך מי הוא אותו בן?’ שיפד רבנו את מושל העיר במבט מזוה אימה, **‘אתה הוא! כעת, אמור נא, האם התנהגותך כלפיי הינה גמול ראוי עבור חיך שניתנו לך במתנה בכח קדושתו של דודי?’!**

הבעתו האטומה של ראש העיר נסדקה באחת, פניו חזרו והוא נפל לרגלי רבנו וביקש בדמעות שליש את סליחתו. ‘סלח לי, ראב"ן קדוש! התחנן והבטית, כל מה שסיפרת - אמת. על דברתי, מהיום והלאה תזכה לחופש מלא בקיום מצות דתך, ואפילו עשר סוכות תוכל לבנות ללא שאי-מי יתן להפריע לך’.

תנשפה (ולא) מן העשירי

‘מעשה בר’ משה טוביה...’ היה **‘הרה"ק ר’ יצחק אייזיק מזוטשקא** נאנח בספרו את המעשה לדלהל, אודות זקנו הקדוש רבנו מרדכי מנדבורנה. ועל שום מה נאנח? הנמה המעשה ולקוח בצד.

בעל עמיה היה ר’ משה טוביה, נגיד לאחיו, בר אוריין שזכה לשני שלחנות ונמנה על חשובי העדה ופרנסיה באחת העיריות בהונגריה. מלבד נתונים אישיים אלה, תכונה טובה טבעיה היתה בו, בהיותו חרוץ ונמרץ ביותר. מה שניתן לעשות היום ביצע ר’ משה טוביה תיכף ומיד, לא התמהמה ולא דחה מאומה ליום המחר.

מדי שנה בשנה היתה סוכתו של ר’ משה טוביה מתנוססת לתפארת, בנויה לתפארת ומעוטרת בכל נוי, אך תיכף בסמוך לצאת חג שמחת תורה היתה באה לידי ביטוי חריצותו הנודעת, ובתוך שעות ספורות היו דפנות הסוכה וקרשיה אגודים היטב, מנוחים למשמרת לשנה הבאה במחסן מוגן היטב.

ויהי היום, בין כסה לעשור באחת השנים, וביתו של ר’ משה טוביה נתמלא שמחה ואורה. צדיק בא לעיר, הרבי הקדוש ר’ מרדכימלה מנדבורנה הופיע ולא חלוג בעיניו הקטנה את כל הסוכות, וכאכסנייה בחי לו לא אחר מאשר את בית ר’ משה טוביה, מאנשי שלומו אשר דבק בו ללא שיוור.

לצד השמחה שגדשה את לבו של ר’ משה טוביה לנוכח הזכות הכבירה, ברי היה לו כי תידרש העירכות מקיפה לחג, שונה לחלוטין מבכל שנה ושנה. בראש ובראשונה נדרש היה לחוש אל ר’ משה, יהודי תם ששימש כנגר מקומי, ולהזמין אצלו קורות עץ כבדות ואיכותיות. דפנות משופשפות היטב ושאר האביזרים הנדרשים, שהרי אין בסוכתו הרגילה אותה הקים מדי שנה - על אף גודלה היכר, כדי להכיל את הרבי ובני

פמלייתו.

מלבד הסחורה עצמה, עוד שילם ביד נדיבה לר’ משה, על מנת שיבא ויסייע לו בהקמת הסוכה עצומת הממדים, ולא חלפו כי אם שעות ספורות עד שהתנוססה לה הסוכה לתפארת, גדולה פי כמה מסוכתו בה הרגל.

זכה ר’ משה טוביה, ובמהלך החג נהרו ובאו חסידים ואנשי מעשה שבאו לשזוף עיניהם בצדיק ולאחוז בשולי אדרתו, והיה ביתו בית וועד לבני עלייה ועובדי ע'ל, ועולה על כולנה סדר יומה הגדוש והמרום של רבנו שהפליא להעלות עמו את הציבור כולו טפח וטפחיים מעל קרקע החולין ולהטעימם מעין העולם הבא במהלך ימי חג, והכל בסוכתו של ר’ משה טוביה הנרגש.

הסתיימו להם ימי החג, חלף גם שמיני עשרת ואף שמחת תורה - יום טוב שני של גלויות, והרבי פונה לר’ משה טוביה ומודה לו בחום על האירוח, תוך שהוא מרעיף עליו מברכותיו כי כיד ה' הטובה עליו.

אך כאן באה הפתעה. ‘את הסוכה שבנית לכבוד החג’, הורה לו רבנו במפתיע, ‘הותר נא על כנה. אל תפרק אותה. בעזרת ה' אבוא אף בשנה הבאה להתארח אצלך, ואבקש כי הסוכה תמתין בשלימותה עד שאבוא’.

חסיד נאמן היה ר’ משה טוביה, ואם כי נגד הדבר אופיו החרוץ, אולם חזקה עליו מצות רבו. הותיר אפוא את הסוכה על מקומה, נוצר את הציווי הקדוש ובלבו פליאה - וכי מדוע שלא יפרק את הסוכה ויבנה אותה שוב בשנה הבאה? הלא אדרבה יתרום הדבר לשימור הקורות והדפנות מפני נזקי מזג האוויר.

אך לצד התמיהה שלא זכרה למענה, עלו לבו בקרבו לנוכח הבשורה המרנינה. וכי קלה היא בעיניכם? הלא בשנה הבאה יזכה שוב לארח את הרבי הקדוש במעוננו!

חודשי החורף חלפו בעצלתיים, הסוכה ספגה את רוחות הזעף ואת המטר הסוער, נשאה בדומיה את מעטה השלג הכבד, ובימות הקיץ הרכינה ראש מפני החמה, והשכנים עוברים ונדי בראשם, תמהים, מה לו לר’ משה טוביה החרוץ שחרג ממנהגו? מה זה היה לו שהותיר את הסוכה על מקומה? אך הוא בשלו, נאחז באמונת חכמים ואינו נוטה מדבריו של הרבי ימין ושמאל.

הנה הופיעו ובאו ימי שלהי דקייטא, ולבו של ר’ משה טוביה כמו עולה על גדותיו בגעגוע, כיסופים אינסופיים לרבי הקדוש שעוד רגע קט יעשה את דרכו הנה, יזכה להכניס את ביתו את הברכה הקדושה. ואכן, בין כסה לעשור הופיע שוב הרבי, כאשתקד, סוקר בקורת רוח את הסוכה המעוטרת בנוי והדר, אותה סוכה שלא נדרש לבצע בה בשנה זו מאומה מלבד נענוע הסכך, במטרה להכשירה מדין ‘תעשה ולא מן העשיר’.

שוב סחף הרבי את הציבור למחזות נעלים, רומם אותם גבוה מעל גבוה והאציל עליהם מאוצרו הטוב, ושוב כבשנה החולפת - פנה רבנו בתום ימי בייקורו לר’ משה טוביה המארת, מורה לו לכל ‘פרק את הסוכה אלא יותיר אותה על כנה. אף הפעם, לשמחתו, צירף הרבי להוראתו את ההבטחה המיוחדת: ‘בשנה הבאה אהיה כאן שוב בעזרת ה', ראה נא שהסוכה תישאר במקומה’.

כך, שנה אחר שנה, עשה הרבי את דרכו את העיירה ועשה את הגז בסוכתו המרווחת של ר’ משה טוביה, נפרד ממנו בכל פעם בהכרת הטוב וברכות לרוב, כשבאופן קבוע חזרו הוא על ציווי התמיהה: ‘הותר את הסוכה על כנה’.

אלא שאם בתחילה עשה ר’ משה טוביה כמתבקש, לא הריר חלילה אחר הוראת רבו ולא סטה ממנה כהוא זה, שנה הצטורה לשנה ופגעי מזג האוויר החלו נותנים את אותותיהם בסוכה. הקורות החלו להתעקס, ירוקת פשטה בדפנות, ניחוח עובש בלתי נעים החל מתפשט באוויר. בלבו של ר’ משה ניטש קרב של ממש, ולמגינת לב בסופו של דבר יצא יצרו כשידו על העליונה. במצאה סוכות באותה שנה, כבר לא מסוגל היה לעמוד בניסיון.

‘מה כבר יקרה אם אפרק את הסוכה?’ חשב לעצמו, נמנך בטוב טעם, ‘הלא ודאי כוונת הרבי כי הסוכה תהיה מוכנה בבואו, ללא שייאלץ להמתין לבנייתה. אדרבה, בשנה הבאה אמהר להקים את הסוכה מוקדם מהרגיל. ולעת עתה יטבנו הקורות והדפנות אחר כבוד במחסן, מוגנים ושומרים’.

מחשבה למעשה, פנה לר’ משה הנגר והורה לו לפרק את הסוכה. אולם ברגע בו נתן מדרך כף רגל ליצרו, פעל המלך הזקן והכסיל ללא מנוח והכניס בו

רוח עוועים. כאחוז תזזית פיקח על המלאכה, מוודא שלא נותר במקום אף כפיס עץ ואף מצביע לנגר על קורות העץ, 'את זו אתה יכול לקחת, בדופן ההיא אין לי כל שימוש' וכן הלאה.

הנגר מצדו, איש תם שמעודו לא היה מודע להוראתו של הרבי וכל שעשה היה בהוראת מעסיקו, שש ושמש על ההזדמנות לקבל ללא כל תמורה עצים שש מעט השקעה ויכול לשמש אותו לאורך ימים ושנים.

חלפה שנה, כמעט. בשנה הבאה, בפתע, הקדים הרבי את ביקורו והופיע בפתח ביתו של ר' משה, סוקר במורת רוח את החצר ותוהה בכאב: 'היכן היא, הסוכה, ומי העז פרק אותה?'

'משה הנגר', השיב מאן דהוא, ועל אתר זמן הנגר לפני הרבי, לתת דין וחשבון על מעשיו. בתחילה פנה אליו הרבי בטרניה, מצר על כך שהפר את הוראתו, אך כן מהרה התחוויר כי הנגר כלל לא ידע מההוראה, וכל שעשה היה על פי הוראות בעל הבית, ר' משה טוביה.

'מהר נא', נימה של דחיפות נשורה במילותיו של הרבי, 'הבא את העצים תיכף ומיד ובנה את הסוכה כמקדם'.

כאן התברר לרבנו כי העצים, ברובם, מונחים אחר כבוד במחסנו של ר' משה טוביה, למעט כמה קורות ודפנות שעשו את דרכן אל ביתו של ר' משה הנגר, שבידיו האמונות הטיב להכין מהם שלחן וכסאות, ארון ועוד כמה פרטי ריהוט לביתו. ר' משה טוביה חשב שהעצים נהרסו, פנה הנגר לרבנו, נד בראשו, 'ואיפה שלחן בבית מהם...'

נאמר רמי אנחה כבדה, וזו התנער ופנה לנגר. 'יודע מה, ר' משה?' פנה אליו בארשת מסתורית, 'החל מהיום יתחיל ר' משה טוביה לחנות ירידה בעסקיו, הוא יירד מטה מטה עד שיפשוט את הרגל ויאבד את נסיון כללי. ואילו אתה' הישיר מבט לר' משה הנגר, 'דווקא אתה תנסוק מעלה מעלה, ותירש את כל עושרי, עד שבבוא היום אף תרכוש את אחוזתו, אותה יאילץ למכור בהיעדר כל למחיתיו'.

'מי יצני ומי יעשר', התפללו השניים, הן ר' משה טוביה והן ר' משה, באותם ימים נוראים, אולם ספק אם הבינו את משמעות הדברים ועד כמה עתידים הם לחוש זאת על בשרם. תפילה מרטיטה זו התקיימה בהם לעין כל, כשנזכר בבורר כי בשעה שזו נופל קם, האחד זוכה בעושרו של האחר והגלגל סובב בהתאמה.

מעשה זה היה מספר הרבי ר' יצחק אייזיק מווסטשקא, כשהוא מוסיף ומציין כי נשגב מבינתו על מה ולמה, אכן, ראוי היה ר' משה טוביה לעונש שכזה רק משום שנהג ככל אחיו בני ישראל ופירק את סוכתו במוצאי החג.

רק כעבור שנים ארוכות הזדמן לו לפגוש יהודי אשר שח לפניו מעשה נוסף שהתרחש אצל רבנו, ומעשה זה הוא שיישש את תמיכתו וקירב את הדברים ללבו. המעשה במלואו - בשורות הבאות.

נר ה' נשמת אדם

נוהג היה רבנו, מדי בוקר קודם תפילת שחרית וביתר שאת בערב שבת קודש, להדליק כמות עצומה של נרות. סודות נשגבים ועניינים טמירים היו לו בזה, ומי יעמוד בסוד קדושים.

ביום מן הימים יצא הרבי לדרכו, אולם נתארכה לה הדרך והוא מצא את עצמו ניצב יחד עם פמלייתו בפאתי עיירה נידחת שניצבה על אם הדרך. אך אם אדם מן השורה ימצא עצמו נבון בעומדו במקום לא מוכר, היתה דמותו של הרבי ידועה בכל קצווי ארץ ועד מהרה נמצאה אכסניה ראויה לשמה והמוני בני העיירה צבאו על הפתח בבקשם לחזות בפניו ולהתברך מפי קדשו.

אולם, למגינת לב הרבי, קושי מהותי התעורר בכל הנוגע למנהגו הקדוש בהדלקת הנרות. השבת הקדושה קרבה ובהא, אך דא עקא, בכל העיירה לא נמצא אף לא נר אחד לרפואה. רק לאחר בירור נמרץ התברר כי פלוני, יהודי תושב העיירה, מנהל עסק למכמר נרות, וכי ברשותו דרך קבע כמות סיווגית של נרות.

על אתר הוחש המשמש אל החנות המדוברת, מברר בהבילות האם יש ברשותם נרות לרכישה בסך עצום של אל פחות משמונה עשר רייניש, סכום עצום באותם ימים.

הכנסה שכזו אינה מזדמנת בכל יום. עיני הסוחר אורו, אולם הוא לא נתן להתלהבות לערפל את חושי המסחר המחודדים שלו. 'אתה משלם במקום,

כן?' וידא במבט ממוחל. אך המשמש התפתל וגגם, הסביר כי הרבי נקלע לכאן כשאין בכיסו פרוטה לפרוטה, 'אך תוכל להיות סמוך ובטוח' המשך בטון מאושש, 'כי הרבי ישלם את חובו עד הפרוטה האחרונה ברגע בו יתאפשר לו'.

'צר לי', הניד הסוחר נזעקה מעט מקומה בירכתי החנות. בלשונו, 'אך לא אוכל לספק כמות כזו של נרות מבלי לקבל את התשלום במלואו, כאן ועכשיו'.

עוד הגבאי חוכך בדעתו מה לומר וכיצד לנהוג, ואשת הסוחר נזעקה מעט מקומה בירכתי החנות. 'השתגעתי?!' פנתה אשת החיל בטון מזועזע לבעלה, 'הרבי הקדוש מבקש, ואתה מסרב? הרי הגבאי הבטיח שישלם!'

'אכן כן, הוא הבטיח שישלם', נענה הסוחר בשפל קול, 'אך מי ערב לי שלא יעזבו הרבי ופמלייתו את העיירה כבר במוצאי שבת, כשאת קיומו של החוב יטמנו בתא אפור ונידח בירכתי מוחם, ועד מהרה יישכח מהם הדבר?'

תקיפה היתה האשה, בעלת דעה ומעשית להפליא. הפנתה מבט רוגז אל בעלה, תוך שהיא ניגשת לארגזי הנרות ומתחילה לערום כמות עצומה לפני הגבאי, על הדלפק, לעיני בעלה המתבונן במרחש בעיניים קמות. 'מסור לרבי את הנרות, למען יוכל לקיים את מנהגו הקדוש', פסקה ללא היסוס, 'ובעלי ירשום את החוב בפנקסו'.

הבעל, אם מתוך היכרות עם נוות ביתו הדעתנית ואם משום שידע כי לא יוכל לשאת פניו בציבור אם ייודע שמנע מהרבי לקיים את מנהגו, החריש בעל כורחו. רשם את החוב בפנקסו תוך שהוא רוטן משהו בסגנון 'מי יודע אם ומתי ישוב אלי החוב העצום הזה'. שבת מרוממת עברה על בני העיירה, אולם במוצאי השבת - כמו צפה הסוחר במדויק את אשר יתרחש, עלה הרבי על כרכרתו ונסע כלעומת שבא, כשאף אחד מאישיו אינו פוקד את החנות כדי לשלם עבור הנרות.

החוב נותר אפוא רשום בפנקסו של הסוחר, חקוק אף במוחו ואינו מרפה.

חלפה תקופה ארוכה, וביום בהיר מופיע יהודי עבדן בחנות ופונה לסוחר. 'שליח הרבי מנדבורנה אני', הוא מציין בפשטות, משל לא חלף צחצח מאז נרשם החוב, 'ובאתי בשמו לפרוע את החוב'. שלף הלה חופן שטרות עב, החל מונה על הדלפק. הסוחר מצדו, דעתו קצרה ומצומצמת, הגיב בטרניה 'נו', הגיע הזמן' וספר את השטרות, שמח לגלות שהחוב נפרע.

ימים ספורים חלפו, הרבי יושב בבית מדרשו שבבישיטנא וליעניו נגלית התגודדות חריגה. חסידים משוחחים בלהט, דבר מה מסעיר את כולם והם שולחים מבטם שוב ושוב אל הרבי, כמו מסתפקים אם לשלף אותו.

'במה דברים אמורים?' פנה אליהם הרבי, והם שיתפו, נדהמים לגלות כי הרבי אינו מופתע ולמעשה נראה כי הוא יודע על כך לפנייהם, 'סוחר הנרות מעיירה פלונית, הסתלק בחשף'.

נד הרבי בראשו הצער.

'אכן, דעו לכם כי על אותו סוחר נגזר כבר לפני שמונה עשרה שנה להסתלק מן העולם', גילה הרבי מכבשונו של עולם, **'אך אני פעלתיו עבורי והצלתיו לעכב את רוע הגזירה הרוות לאותו חוב שהייתי חייב לו'.**

'אמנם, לא נותרה לי כל ברירה', נעקרה אנחה כבדה מלבו של הרבי, 'הסוחר הלז נחוש היה לקבל את מעותיו, ואני מצד הארץ להשיב לו את חובו עד הפרוטה האחרונה. ובכך', חשף רבנו, **'לא יכולתי עוד למנוע את הגזירה, והוא הסתלק מן העולם בקיצור ימים רחל'.**

מעשה זה, המתק הרה"ק מווסטשקא, יש בו כדי ללמדנו אודות המעשה הקודם, פרשת ר' משה טוביה וירידתו מנכסיו. ככל נראה ראה הרבי ברוח קדשו כי מעל ראשו של ר' משה טוביה מרחפת גזירת העניות, וברחמי ביקש להמתק את גזר הדין ולעכבו ככל האפשר, כשלשם כך הפציר בו להותיר את הסוכה במקומה ימים רבים.

הוא אומר, קיום מצוותו של הרבי במשך כל אותם שנים, הוא שהשאיר אותו במעמדו כגביר ובעל בעמיו, ומשום כך טרד הנרי ללדוד מדי שנה לאותה עיירה - כדי לוודא שהוא עודנו מחזיק בתומו, והכל כדי להצילו מגזירת העוני.

אולם, בבוא היום בו נכנע ר' משה טוביה ליצרו והחליט לפרק את הסוכה, לא יכול היה הרבי יותר לעכב את הגזירה, וכך באחת ירד ר' משה טוביה מנכסיו.

'נמצאנו למדים', היה הרבי מווסטשקא מסיק, 'כי בניית הסוכה הרי היא סגולה לפרנסה!'

נצרתם להם צר

חורף קשה שרר באותה שנה. וכשאומרים 'חורף קשה', במושגים של מזרח אירופה, סמוך להרי הקרפטים, לא מדובר במטר מזדמן ושמן ברד, כי אם במרדב צח המכסה הכל עד לאופק, טמפרטורה הצונחת לעשרות מעלות מתחת לאפס ומשבר רוח קפוא המכה בעוצמה בכל המהין להציג פניו מחוץ לבית המוסק.

לא הרי אותם ימים כימינו אנו, ולא בתי אותם זמנים כשל זמינו. נעדרים היו כל בידוד ממש, נתונים לפעעי מזג האוויר וסופחים אליהם את הקפאון הנורא ששרר בחוץ, מקפאים את היושבים בתוכם, אילולא נסו אלה האחרונים אל האח המוסק, מצטנפים להם בשמיכת צמר עבה וגומעים נכנת מרק לוהט. עיניו של ר' ברוך, הניצב המום בפתח, נפערו בתדהמה לנוכח המחזה המזועזע.

ר' ברוך, מהנכבדים והיושבים ראשונה במלכות נדבורנה וכן גם בשאר חצרות הקודש, חסיד ובר אוריין למכר חצת את גיל הזקנה אך עודנו מכתת רגליו בין גדולי אדמו"רי דורו, צימאווני אינו יודע שובעה והוא מבקש ללקט לו מכאן ומאכן, לדלות מבארם הזכה של גדולי החסידות ולהתבשרם לאורם וקדושתם.

אף כעת, בעיצומו של החורף שזה עידן ועידנים לא נראה כמותו, כשהדרכים שוממות ואין אף אדם שפוי המצע לצאת במזג אוויר שכזה, לא אבה ר' ברוך לוותר על התענוג הרוחני הצרור שבנסיעתו להסתופף בצל הקודש בנדבורנה, אצל הרבי ר' מרדכי'לה שהיה צעיר ממנו בכמה וכמה עשורים אך יחד עם זאת הטיב הוא להכפיף קומתו לפניו ולנהוג כתלמיד אצל הרב.

כעת ניצב הוא, מבקש לקבל ברכת 'שלום עליכם' מרבו אך תחת זאת משפשף עיניו בתימהון, כמו מבקש לוודא שאכן נכנס הוא לתוך הבית ולא להיפך, יצא ממנו אל הכפור. פרץ קור אימתני הכה בפניו, ומבט כי ששלח לעבר התנור הבהיר לו כי זה מכבר לא הוסק.

בחדרו ישב הרבי, נהרה שפוכה על פניו אך כמעט וגלדי קרח תנלים בזקנו, ובקורן זווית חדר נפרד יושבה לר' הרבנית ובידה 'צאנה וראינה', שניה נוקשות ברעד בעודה מתאמצת להגות את המילים, עטופה בשמיכה דקה שאין בה כדי להקל ולו במעט על הקור הנורא.

היטיב ר' ברוך להכיר את הרבי ואת ביתו, והשכיל להבין כי לא בשל אילוף כלכלי או היעדר תנאים שווה הבית בכפור שכזה, כי אם מתוך בחירה מושכלת. אם כי, הגם שידע כי רבו מרומם ונעלה מכל מגבלות בני תמותה גלילים, נשגב מבינתו כיצד ניתן לחיות כך, לשרוד במזג אוויר שכזה ללא אמצעי חימום כלשהו. לא יכול היה ר' ברוך לעצור ברוחו, והוא ניגש בסערת רגשות אל הרבי. **'רבי, געוואלד!'** זעק מנהמת לבו, **'ניחא הרבי בחר בכל זאת, מורגל הוא בסינפנים ועבודת קדשו היא זו. אך מה פשעה הרבנית שנידונה לסבל שכזה?'**

הננו הרבי בהבנה, אך הניד בראשו. 'הצדק אתך, ר' ברוך' הישיר מבט לתלמידו המסור, 'אך כל מה שהנך רואה נעשה בהסכמתה המלאה של הרבנית. אדרבה, גש אליה והצע לה להסיק את הבית'.

לנוכח פניו התמהוות, נאיאות הרבי להסביר. **'במדינה רחוקה פלונית נקלעו אחינו בני ישראל לצרה והינם זקוקים לרחמי שמים מרובים. קיבלנו אפוא על עצמנו, אני והרבנית, שלשה עשר שבועות של ייסורים, כדי לכפר על בני ישראל ולהצילם ממצוקתם'.** עוד ר' ברוך נדה, מחריש ומאזין לדברי הרבי, והרבי ממשיך בניחותא, 'זה עתה הסתיימו להם תשעה שבועות, כך שנותר לנו להתיישר רק במשך ארבעה שבועות נוספים'.

רוחו של ר' ברוך סערה בו, והוא כמעט והחליט לקיים את עצתו של הרבי כלשונה ולהציע לרבנית להסיק את הבית, אך היא מצדה האזינה לדברים ונזעקה, מוחה נמרצות: 'לא ולא, קיבלתי על עצמי ייסורים, וברצוני לשאת בהם בעבור אחינו בני ישראל הנתונים בצרה!'

בר דעת היה ר' ברוך, הבין כי דעתו של הרבי נחרצה ולא המשיך לדון בנושא. תחת זאת הושיט ידיו לרבי, קיבל ברכת 'שלום עליכם' לבבית והועיד את פעמיו לבית המדרש, שם שהה במשך ימים ארוכים כשהוא עוסק בתורה ותפילה ובד בבד קונה מאוצרותיו של הרבי ומתאבק בעפר רגליו.

חלף זמן מה, ור' ברוך ראה לנכון להמשיך במסעו. הפעם היה יעדו העיירה סדיגורה, מקום מושבו של **הרה"ק ר' ישראל מרח"ץ**, אשר כידוע התגורר באחוזה פאר ונוהג בגינוני מלכות שאין דומה להם. לפתעתו, אף בבית הרה"ק מרח"ץ חזרה התופעה על עצמה, גם כאן, בניגוד ממש לעשירות שניבטה מכל עבר, שלט קפאון עז ונראה היה אף כאן כי הדבר נעשה במכוון, מתוך רצונו הטהור של הרבי לסגף עצמו לדעת. אך הפעם, בניגוד לאשר התרחש בנדבורנה, פנה אליו הרה"ק מרח"ץ מעצמו והביר את פשר הדבר.

'ודאי תמה הנך, ר' ברוך, על כך שבחורף שכזה אין התורים מוסקים כדבעי והכפור שולט בבית', אמר הרבי, ור' ברוך הנדהם כמעט משלים בעצמו את הנאמר, 'דע לך כי במדינה רחוקה מכאן נתונים היהודים בצרה, אי לכך קיבלתי על עצמי להתייגר במשך שלשה עשר שבועות, לזכותם ולהצלתם. זה עתה חלפו עשרה שבועות', המשיך הרבי בסיפוק, 'ונתור אם כן רק שלשה שבועות'.

הרה"ק מרח"ץ עצר לרגע, נתן אתנחתא לדבריו ואז הוסיף כממתק סוד: **'מלבדי, רק צדיק אחד נוסף בדור יודע על כך'** ורק ר' ברוך עצמו ידע היטב במי מדובר...

שוב יום אחד לפני מיתתך

דרכם של צדיקים שהם מקיימים תדיר את דברי התנא הקדוש רבי אליעזר (אדר"ב נ"א פט"ו): "שוב יום אחד לפני מיתתך", לצד ההדרכה המעשית שמסר כיצד לעשות כן: "יעשה תשובה היום, שמא ימות למחר. שוב למחר, שמא ימות למחרתו. ונמצאו כל ימיו בתשובה".

בדרך מופלאה היה רבנו מעורר את כל הדברים בו ומסתופפם בצל, לחיות כל ימיהם בתשובה ומעשים טובים, על מנת שיוכל להשיב נשמתם לבוראם נקיה וזכה, לפני שיהיה מאוחר מדי.

שח הרה"ק ר' צבי הירש מקרעטשניץ-סיגעט, בן גינו של רבנו, את ששמע מקו חסיד ישיש וצבי בימים אשר עוד זכה לחיות בפני קדשו של רבנו ולהתבשר לאורו, עדות מרטיטה על הנהגתו בימי החנוכה הקדושים. בחצר קדשו של רבנו, על פי ציווי המפורש, נבצר מהחסידים הרבים לראות את עבודתו העילאית בעת העליקת נרות החנוכה, אותן היה מדליק בגפו והרחק מעיני החסידים. שמא תאמרו, מה להם לבוא לנדבורנה בימים מרוממים אלה, אם לא כדי לחזות בעבודת קדשו זו? את התשובה לכך קיבלו המוני הנוהרים לחצר קדשו, תיכף לאחר הדלקת הנרות. ראשית היה רבנו מדליק את הנרות בשרעפי קודש, משורר לעצמו זמירות קדומות ומתייחד עם קונו אל מול השללבות המרצדות, וכשהיה מכלה עבודתו זו היתה הדלת נפתחת, והיו המוני החסידים גודשים את החדר.

בשלב זה ניצב היה הקהל כולו בשתי שורות, ביניהם בעלי מנגנים שהפליאו לעורר את הרגשות ההומיים בכלי נגינה שהביאו עמם, הודו פוסע בתווך ומפזם נעימה ענוגה, שקטה ורווית חור, מרטיט את לבבות הנוכחים ומכניס לליבם הרהורי תשובה, משל היה זה בעיצומה של תפילת נעילה.

וכך היה אמר, מנגן, מעורר: **'פִּינֶטְטֶער און בִּיטֶער איז דָעם מענטש וואס עָהר יִנְדִיגט צום הייליגן בורא... ווי וויל איז דָעם מענטש וואס עָהר טוהט תשובה צום הייליגן בורא...**' אוי, כמה שחוק ומר לו לאדם החוטא לפני הבורא יתברך. כמה טוב לאדם השב בתשובה שלימה לפניו. וכאן היה מדגיש, מטלטל בזעקה פנימית: **'נאָר מיט דָעם גוף... מיט דָעם גוף... מיט דָעם גוף...'** אבל שיהיה בגוף זה, ולא חלילה בגלגול אחר בו ייאלץ לתקן מעשיו. והיו הדברים מרטיטים ומחזירים את כל הנוכחים במקום, עד שרבו הבכיות ושב כל העם בתשובה.

יין המשומר למצוות

חומרות רבות ועניינים טמירים נוהג היה רבנו הרה"ק ר' מרדכי'לה מנדבורנה בחג הפסח, אם בניקיון הבית מכל פירור חמץ ואם באפיית המצות, אולם מקום של כבוד נתייחד לו דווקא ליין, להכנתו ומצוותו.

'מצוותי' אמרנו, כי אכן כן, לא מדובר היה רק ביין לארבעה הכוסות כמצות ליל התקדוש חג, כמו גם למצות קידוש והבדלה, כי אם בכמות אדירה של יין אותה נהג לחלק לכל צורך, בעין יפה וברוחב לב. בערב פסח היו מתקבצים ובאים לביתו כל עניי

העיר, נעמדים בסך ומקבלים לידם בסבר פנים יפות ומאירות בקבוק או שניים ואף יותר, כפי הצורך ועל פי מספר הנפשות שבביתם.

מהם היו שלא בושו להתייצב פעם נוספת בתור, מניחים כי הרבי אינו מודע למעשה, אך לאמיתו של דבר עינו זקוקים והחזרה הבחינה בכך, הטב, אלא שלבו הרחום לא עמד בכך והוא נאות להעניק להם פעם אחר פעם, ולא רק שלא הרע לבבו בתתו להם אלא שאף שמח ועלץ בקרבו על שזכה לתמוך בהם פעם נוספת.

אדרבה, בהזדמנות מסוימת הסביר הרבי כי אם ימנע מאנשים אלה להשתתף בחלוקת היין, אזי יצר לבבו שמא מאידך שכן להכניס לרשימת המקבלים כאלה שאכן זקוקים לכך, ואם כן מעדיף הוא לעשות ולתת למי שכבר קיבל, מבלי לבדוק בציציותיו של אף אדם וללא דרישות וחקירות.

אחרים הגדילו לעשות, ראו כי הזדמנות עסקית והיו נוטלים את היין וסוחרים בו, מייצרים מקור הכנסה לא אכזב, בעוד מטרת החלוקה היתה לשימושם האישי ועבור בני משפחתם. על כך לא הבליגו מקורביו הרבי, אך כשהפנו את תשומת לבו לכך, הוא הצביע על נקודת מבט שונה לחלוטין. 'הלא זקוקים המה נואשות לכסף', ציין בפשטות, 'ואם במסחר זה עולה תפוצם בידם - הרי שזכיתי לקיים מצות צדקה בהידור רב'!

מאז אצקת הכנת היין לא החלה בתקופת גינס, כי אם הרבה קודם לכן. חודשים ארוכים לפני כן היה רבנו פונה לאנשי שלומם, מהם אשר ברשותם כרמים לרוב, מבקש מהם להותיר עבורו גפנים לבצירה בתקופה היעודה לכך.

אך בעוד שמקובל היה במקומו, על פי תנאי הגידול ולמאור האוויר, לבצור את הענבים בחודשי הקיץ החמים ולאחר שהבשילה החמה את האשכולות והמתקה אותם כראוי, בחר רבנו את המועד לבצירת הענבים דווקא בעיצומו של החורף, וליתר דיוק - **בפרשת וארא דווקא**.

במתק לשונו ובדרך צחות היה מנמק את טעמו בזה, משום שבפרשת וארא נאמר בתורה הקדושה: **'וְשָׁמַח פֶּדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמָּךְ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה'** (שמות ח ט). והנה **'פרות'** בשפת היידיש נהגה **'ליין'**, ובדומה נהגית המילה **'בציר'** בשפת היידיש כך: **'לעצ'**, אם כן יש להתילתו בברכה זו - שיהיה 'בציר' בשבוע זה, וכך יאה, לבצור את הענבים עבור היין לפסח דווקא בשבוע זה...

ואם היו שהשתוממו ואף הביעו הסתייגות מבחירת המועד המדובר, בעיקר בשל העובדה שבעיצומו של החורף היו הכרמים מכוסים שכבת שלג עבה והאשכולות כלל לא נראו מבעד למעטה הלבן, ולמותר לציין כי באופן טבעי לא הבשילו כלל בתקופה זו, היה רבנו מראה אף זאת את כוחו הגדול. בבוא העת היה עושה את דרכו אל הכרמים, בכבודו ובעצמו, היה מורה להסיר בעדינות את השלג מעל הגפנים, ולנוכח עיניהם המשתאות של הנוכחים במקום היו מתגלים אשכולות שגורים, נוטפי עסיס ומרהיבים ביופיים, וידוע הכל כי מן השמים משדרים את מערכות הטבע כדי לקיים רצון צדיק. אולם בזאת לא תם העניין, כלל וכלל לא.

את היין, כך על פי מצות הרבי, נדרש היה להכין בתנאים מיוחדים וקפדניים על קדושה וטהרה. לשם כך היו משתמשים בכל שלבי ההכנה בכלים חדשים בלבד, אשר הוטבלו במקוה טהרה לפני תחילת העבודה. כך גם כל העוסקים במלאכה נדרשו להיטהר ולטבול לתוספת קדושה קודם גישתם לכל שלב ושלב במלאכה.

עוד היה הרבי נושא עמו אל הכרם סכנים ועזרים ומיוחדים במינם אשר כונו **'קֶנִיפֶעקֶלאַן'**, בהם נשעה שימוש עדיו וזהיר בבצירת הענבים, וענין גדול היה לו לרבנו בסכנים אלה עד שנחשב הדבר לזכות עבור כל מי שהשיג עבורו סכין שכזה. עד כדי כך ידוע היה הדבר, שאף הנכרים תושבי האזור הכירו במעלת וערך הסכנים הללו, ואם היה אי מי מהם שם ידו על סכין שכזה, לא היה מוכרו בעד כל הון.

בתום פרק הבצירה והסחיטה, היה היין נאטם היטב בחביות מגופות, והתחבית עצמן הונחו לצורך המשך תהליך הפקת היין במקום שיועד לכך, תוך הקפדה יתירה על ניקיון המקום והרחקה מכל בלל חשש לקיומו של חמץ. כך למשל היו מונעים בכל תוקף מילדים להיכנס למקום, שמא יכניס מי מהם חלילה פירור חמץ.

לאחר שהושלם התהליך כולו והיין הותסס דיו, היו

מערים אותו בזהירות לכדים ובקבוקים, כאשר אלה נלקחו על ידי הרבי בעצמו והונחו למשמרת בחדר שיוחד לכך, עד שעת החלוקה בערב פסח. מאוצר יינות זה היה הרבי נוטל גם עבור מצות ארבע כוסות, וכן לקידוש והבדלה ולכל הנדרש במהלך החג כולו. מעשה פלא שאיננו באחת הנשים, הבחיר עד היכן צופות עיניו הטהורות של רבנו והוכיח קבל עם ועדה כי אכן 'רגלי חסידיו ישמור' וכי מן השמים שומרים על הצדיק לבל תבוא תקלה על ידו. וכך היה מעשה. באותה שנה עשה רבנו את דרכו אל הכרמים שבאזור העיירה סעליש שבהונגריה, והחסידים שהתלוו אליו כבר לא הופתעו לגלות כי על אף החורף הכבד והמעטה המושלג שכיסה את הכרם, לאחר שחשפו את האשכולות ניבטו לעיניהם ענבים יפהפיים, בשלים למראה, כמו נבצרו בעיצומו של הקיץ.

התהליך עמו התבצע, כמדי שנה, על הצד הטוב ביותר, ובסיומו פנה רבנו לרבה של סעליש ובירר האם יוכל להעמיד עבורו מקום שמור ונקי בו ניתן יהיה לאחסן את החביות עד פרוס הפסח. כמובן, הדגיש הרבי, יש להקפיד כי המקום המדובר יהיה סגור עם מנעול וברזיח וכן גם נקי ביותר, על מנת לשמור על כשרותו של היין לפסח.

'ודאי אעמיד לרשותכם מקום שכזה', שמח רבה של סעליש לסייע לצדיק, ולאחר הררה קל המשך, 'בישיבתי שבסעליש, סמוך להיכל בית המדרש בו יושבים התלמידים ועוסקים בתורה, ישנו חדר ריק ונקי בו לא נעשה כל שימוש בתקופה זו, ומה גדולה תהא זכותו להעמידו לרשות הרבי'.

קורת רוח עלתה על פני הרבי לנוכח היענותו, ותיכף שלח את אנשיו לנקות אף יותר את החדר ולהכשירו לאחסון החביות, כשמדי לאחר מכן הובלו החביות אחר כבוד אל החדר.

והי פרוס הפסח, זמן קודם החג, עשה רבנו את דרכו בשנית לסעליש על מנת להעביר את החביות לביתו לצורך החלוקה הממששת ובאה. הופיע רבנו בשערי הישיבה, פסע נמרצות לעבר החדר, פתח את דלתו והוציץ פנימה, סוקר את החביות הסדורות בשורות.

לפתע הועמו פניו ולבשו עננה קודרת. דבר מה לא מצא חן בעיניו, אם כי לא ידע להצביע על הנקודה ולאפיין במדויק את שהפריע לו. רק זאת ידע, כי את היין הזה אינו מסוגל לקחת, משום מה.

'אמרו נא לי מה אירע?' פנה הרבי בכאב עצור אל הסובבים אותו, נעיר חמד תלמידי ישיבת סעליש שהיו שותפים כמה חודשים לפני כן להצבת החביות בחדר, 'הלא כה רבות חששתי ביין כן, בתנאים קפדניים ובקדושה וטהרה, וכעת אין לבי מניח אותי לעשות בו שימוש בפסח הבא עלינו לטובה. מה קרה ליין?'

'לפני ימים ספורים החל ברו אחת החביות לטפטף, זרזף דק שהפך במהרה לזרז של ממש', נענה אחד הבחורים בלחישת מהסוה, תוהה אם לכך כוונת הרבי, 'וברצוננו למנוע מצב בו תתרוקן החבית כליל - זימנו קנה מה מומחה שיתקן את הברז ויעצור את הדליפה'. אמר חמורה עלתה על פני הרבי. 'ראו לזמן לכאן במהירות את האמן שתיקן את הברז', החיש את הבחורים, 'ברצוני לראותו כאן תיכף ומיד'. מיד אצו התלמידים להבהיל את האמן, שלא ידע את נפשו בקרבו אל הבין במה חטא ועל מה ולמה מזומן הוא אל הרבי.

'מה חטאי ומה פשעי?' נקשו שינוי בחשש בהתייצבו לפני הרבי, ואילו רבנו מצדו הרגיע את חששותיו והבהיר כי אין לו כל תלונה עליו, באשר הוא פעל בתום לב. רק מבקש הוא לדעת בפרוטרוט כיצד תיקן את הברז, זה הכל.

'כשקרא לי לתקן את הדליפה', סיפר האמן, 'בהבחת ידי כי הברז תקול עד לבלל תקנה, וכי הפתרון היחיד יהיה להחליפו בברז חדש. דא עקא, ברשותי לא היה באותה עת ברז חדש ממש, על כן מיהרתי לביתי והסרתי את הברז מחבית בירה ריקה בה לא היה לי שימוש באותה העת, ואותה התקנתי בחבית'.

זעזוע ניבט מעיני הרבי, פלצות אחזה בו. **אכן נודע הדבר! בירה היא חמץ גמור!**

בצער רב נאלץ הרבי לוותר על מנהגו באותה שנה, והיין חולק אחר כבוד כבר באותו יום, כשהוא מתרה בכל מי שקיבל לידיו בקבוק - כי ידאג לשותותו עוד קודם פסח, למען לא ייכשל חלילה באיסור חמץ. אכן, נתקדם שם שמים בהיוודע לעין כל כי רגלי חסידיו ישמור.